

رام حسین

گنجینه اسرار وحی

کریم تبریزی

آیات وحی را زمزمه می‌کردند و در طول حیات با آیات قرآن زندگی کرده و خودشان ناطق قرآن بودند. و در آخرین لحظات زندگی نیز با نغمه قرآن دار فانی را وداع می‌کردند. حدیث ثقلین یکی از روشن‌ترین دلایل این ادعاست که قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام هرگز از هم جدا نخواهند شد. حضرت رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «هُمْ مَعَ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ مَعَهُمْ لَا يُفَارِقُونَهُ وَلَا يُفَارِقُهُمْ؟» انسان

قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام همانند دو بال پرنده‌ای هستند که اگر هر دو یا یکی از آنها نباشد پرواز به سوی سعادت و کمال امکان‌پذیر نخواهد بود. معادله قرآن منهای اهل بیت و اهل بیت جدای از قرآن در قاموس تشیع معنا ندارد. هر جا سخن از اهلیت باشد پشتوانه آن کلام وحی است و اگر سخن از وحی است، مفسر و ترجمانی همانند اهل بیت علیهم‌السلام را می‌طلبد.^۱

ارتباط تنگاتنگ اهل بیت علیهم‌السلام و قرآن آنچنان مستحکم است که هر کسی با اندکی تأمل و بررسی آن را در می‌یابد. آن گرامیان در روز ولادت

۱. روایت متواتر ثقلین و روایات دیگر مؤید این مطلب است.

۲. الاعتقادات فی دین الامامیه، شیخ صدوق،

نازل شدند و در شب تولد حضرت ابا عبدالله علیه السلام نیز فرشتگان و روح الامین نازل شدند و به رسول خدا صلی الله علیه و آله تبریک و تهنیت گفتند.^۱

قرآن کلام خاموش خداوند است و حسین علیه السلام قرآن ناطق می باشد. قرآن معیار شناخت حق و باطل و امام حسین علیه السلام نیز میزان حق و باطل است. هر کس قرآن را تلاوت کند و حق تلاوت را ادا نماید، قرآن از او شفاعت می کند و هر کس حضرت سید الشهداء علیه السلام را عارفانه و عاشقانه زیارت کند و بر او سوگواری نماید، حضرت او را شفاعت می کند.

قرآن جاودانه است و هرگز کهنه و ملال آور نخواهد شد و همیشه تازه و صفا بخش است، حضرت ابا عبدالله علیه السلام نیز همیشه نامش زنده است و مصیبت‌هایش تازه بوده و با تکرار و یاد آوری خسته کننده نیست؛ بلکه در هر زمان تازه و روح بخش بوده و به دلها

(اهل بیت علیهم السلام) همراه قرآنند و قرآن نیز همراه آنان، آنان از قرآن جدا نمی شوند و قرآن نیز از آنان. هر دو سفینه نجات، سراج منیر، حبل الله، مصباح هدایت، جلوه‌ای از رحمت الهی، کانون حکمت، کوثر زلال الهی و منادی انسانیت، عدالت، زندگی شرافتمندانه و سعادت‌مندانه هستند.

در ایسن نوشتار ارتباط امام حسین علیه السلام را با قرآن بررسی می کنیم. نخست برخی از آیات قرآن را که در مورد شخصیت آن حضرت تفسیر و تأویل شده می خوانیم و در بخش دوم، برخی از آداب تلاوت قرآن و تفسیر آیات آن را از منظر حضرت ابا عبدالله الحسین علیه السلام به نظاره خواهیم نشست. و در بخش سوم، برخی از آیاتی را که امام در تبیین فلسفه نهضت عاشورا بیان فرموده بررسی می کنیم.

البته ارتباط امام با قرآن آنچنان نزدیک است که نیازی به ذکر دلیل و برهان نیست. چرا که هر دو امانت و سرمایه جاویدان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هستند. در شب نزول قرآن - که شب قدر است - فرشتگان و روح الامین

دارالمفید، بیروت، ۱۴۱۴ ق، ص ۱۲۱؛ کتاب

الغیبة، نعمانی، ص ۶۸.

۱. بحار الانوار، علامه مجلسی، مؤسسه الوفاء،

بیروت، ۱۴۰۴ ق، ج ۴۴، ص ۱۸۲.

ستاره‌ای غروب کند، ستاره‌ای به جای او طلوع خواهد کرد. من همانند آفتاب عالمتاب هستم، هر گاه از دنیا رفتم به ماه پناه ببرید و بعد از او به دو ستاره پر نور پناهنده شوید. گفتند: یا رسول الله! ماه کیست؟ فرمود: برادرم، جانشینم، پرداخت کننده قرضهایم و پدر فرزندانم و خلیفه من در میان اهل بیت؛ علی بن ابی طالب.

گفتیم: دو ستاره پر نور کیستند؟ فرمود: حسن و حسین. بعد از آن پیامبر ﷺ مقداری ساکت شده و فرمود: «هُؤْلَاءُ وَ فَاطِمَةُ وَ هِيَ الزُّهْرَةُ عِشْرَتِي وَ أَهْلُ بَيْتِي هُمْ مَعَ الْقُرْآنِ لَا يَفْتَرِقَانِ حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ»^۱ اینان و فاطمه که همان زهره (ستاره درخشان) است، عترت و اهل بیت ﷺ منند، عترت من با قرآن هستند و از همدیگر جدا نمی‌شوند تا در حوض کوثر بر من وارد شوند.»

عاشورا در قرآن

در تفسیر آیه ۷۷ سوره نساء که

۱. الخصائص الحسينية، شیخ جعفر شوشتری، نشر انوار الهدی، ۱۴۲۵ ق، قم، ص ۴۰۴.
۲. امالی طوسی، نشر دارالشفافه، قم، ۱۴۱۴، ص ۵۱۷؛ بحار الانوار، ج ۲۴، ص ۷۵.

طراوت و نشاط و امید می‌بخشد.^۱
امام حسین ﷺ از منظر قرآن
قرآن کریم طبق تفسیر ائمه معصومین ﷺ در آیات متعددی از مقام شامخ حضرت سید الشهداء ﷺ تجلیل و ستایش کرده است و این تعظیم و تجلیل، با نگاهی به تفاسیر و روایات ائمه اهل بیت ﷺ به روشنی قابل درک است. مصداق کامل نفس مطمئنه، جلوه‌ای از رحمت حق، پدری جلیل القدر و واجب الاطاعه، بارزترین عنوان مظلومان عالم و سید و سالار شهیدان، ذبح عظیم الهی، معنای حقیقی کهیصص، فجر، زیتون و مرجان از القاب و عناوین و واژه‌های مقدسی است که طبق روایات اهل بیت ﷺ قرآن در مقام تعظیم شخصیت امام حسین ﷺ از آنان بهره گرفته است.

همراهی قرآن و اهل بیت ﷺ

ما بر این باوریم که قرآن و امام حسین ﷺ از همدیگر جدایی ناپذیرند و هرگز از یکدیگر فاصله نمی‌گیرند. رسول خدا ﷺ در این زمینه فرمود: خداوند متعال ما را آفرید و همچون ستارگان آسمان قرار داد که هر گاه

حضرت مهدی علیه السلام خواهد بود.
 خداوند به هر سه اعتراض و نافرمانی آنان پاسخ داده و با سرزنش آنان می فرماید، «قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَ لَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا»؛^۱ «[به آنان] بگو سرمایه زندگی دنیا کم است و سرای آخرت برای پرهیزکاران بهتر است و ذره ای به شما ستم نخواهد شد.»

معنای کهیصص

در تفسیر اولین آیه سوره مریم آمده است: سعد بن عبدالله از محضر امام زمان علیه السلام پرسید: معنای «کهیصص» که در اول سوره مریم آمده چیست؟ امام زمان علیه السلام پاسخ داد: این حروف از رازهای غیبی است که خداوند متعال بنده اش زکریا علیه السلام را از آن آگاه نمود و بعداً آن را به حضرت محمد صلی الله علیه و آله چنین شرح داد: روزی حضرت زکریا از خداوند متعال درخواست کرد که نامه های پنج تن آل عبا را برایش بیاموزد و خداوند توسط جبرئیل آنها را به او آموخت. زکریا علیه السلام وقتی نام محمد و

خداوند می فرماید: «أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كَفُّوا أَيْدِيَكُمْ»؛ «آیا ندیدی کسانی را که به آنها گفته شد از جنگ و مبارزه دست نگهدارید.» اما آنها از این دستور ناراحت بودند. امام صادق علیه السلام فرمود: این فراز از آیه مربوط به صلح امام حسن علیه السلام و پیروان اوست و در ادامه خداوند می فرماید: «فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَ قَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ»؛ «اما هنگامی که فرمان مبارزه و جهاد به آنان داده شد، جمعی از آنان از مردم می ترسیدند همانگونه که از خدا می ترسند؛ بلکه بیشتر از خدا، از دیگران می ترسیدند و گفتند: خداوندا! چرا بر ما جهاد (و مبارزه و جنگ) مقرر داشتی؟!»

این بخش از آیه مبارزه در کنار امام حسین علیه السلام و شرکت در حماسه او را می رساند. بعد خداوند از زبان مسلمانان ضعیف الایمان می فرماید: «لَوْلَا أَخَّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ»؛ «خدایا چرا این جنگ را به آینده نزدیک موکول نکردی؟» یعنی عصر ظهور قائم علیه السلام، زیرا که نصرت و پیروزی در حکومت

۱. بحار الانوار، همان، ج ۴۴، ص ۲۱۷.

که در این سن پیری چشمم روشن شود، بعد از آن مرا به محبت آن مفتون گردان، آنگاه مرا به مصیبتش دچار نما؛ همانطوری که محبوبیت محمد ﷺ را به عزای فرزندش می‌نشانی! خداوند یحیی را به او عطا کرد و او ششماهه بدنیا آمد همانطوری که امام حسین ﷺ نیز ششماهه متولد گردید.^۱

سالار شهیدان

در معنای آیه: ﴿وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلطاناً...﴾^۲؛ هر کس مظلومانه کشته شود، به ولی او سلطه قرار داده‌ایم... امام باقر ﷺ فرمود: مقصود آیه از مظلوم، حسین بن علی ﷺ است و ما اهل بیت ﷺ ولی او هستیم. قائم ما اهل بیت ﷺ نیز هر گاه قیام کند به خونخواهی و انتقام حضرت سید الشهداء ﷺ بر می‌خیزد و از قاتلین آن حضرت انتقام می‌گیرد.^۳

خداوند متعال در سوره حدید

علی و فاطمه و حسن ﷺ را گفت: غصه‌هایش بر طرف گردیده و آرامش یافت. اما وقتی نام حسین ﷺ را یاد کرد، اشک چشمانش سرازیر شده و دلش شکست. به خداوند عرضه داشت: بار الها! این چه سری است که نام چهار تن به من آرامش بخشید، اما یاد حسین ﷺ اشکم را روان و آه و ناله‌ام را بلند می‌کند. خداوند متعال جریان شهادت امام حسین ﷺ را با کهی‌عص به او خبر داد و در معنای آن فرمود: «کاف» اشاره به کربلا، و «ها» هلاکت ظاهری عترت پیامبر ﷺ... «یاء» اشاره به نام یزید و ستمگری، «عین» عطش و «صاد» صبر و بردباری حسین ﷺ را می‌رساند.

حضرت زکریا بعد از شنیدن این معانی سه روز از مسجد بیرون نیامد و با کسی ملاقات نکرد و در آن مدت مشغول گریه و ندبه بود و در آنحال می‌گفت: خداوند! آیا بهترین بشر را با مصیبت فرزندش سوگوار خواهی ساخت؟ آیا به علی و فاطمه ﷺ لباس عزا می‌پوشانی؟ بعد از آن عرضه داشت: بار الها! به من فرزندی عطا فرما

۱. بحار الانوار، همان، ج ۴۴، ص ۲۲۳، باب اخبار الله تعالی انبیاء، حدیث ۱.
۲. اسراء / ۳۳.
۳. بحار الانوار، همان، ج ۴۴، ص ۲۱۸، باب الآيات المأولة لشهادته، حدیث ۷.

می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ»؛ «ای اهل ایمان! از خدا پروا کنید و به رسولش ایمان بیاورید تا دو سهم از رحمتش به شما بیخشد و برای شما نوری قرار دهد که با آن راه بروید.»

جابر بن عبدالله در مورد این آیه می گوید: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ، قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ. وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ، قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيٌّ؛ پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در مورد این سخن خداوند که فرمود: «يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ» فرمود: دو سهم از رحمت خداوند امام حسن و امام حسین علیهما السلام است و منظور از نور خدا، حضرت علی علیه السلام می باشد.^۲

ناگفته پیداست که این تفاسیر از آیات، بیان برخی از مصادیق کامل آن است و گرنه آیات قرآن را نمی توان فقط به شخص یا زمان و مکان خاصی منحصر کرد.

آیه تطهیر

از آیاتی که در مورد امام حسین علیه السلام نازل شده، آیه ۳۳ سوره

احزاب، معروف به آیه تطهیر است. امام باقر علیه السلام از جابر بن عبدالله انصاری نقل می کند که: ما در محضر پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در خانه ام سلمه بودیم که این آیه نازل شد: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»؛ «خداوند اراده کرده است که پلیدی و گناه را از شما اهل بیت علیهم السلام دور کند و کاملاً شما را از آلودگیها پاک نماید.» بعد از نزول آیه رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حسن و حسین و فاطمه علیهم السلام را صدا زد و مقابلش نشاند و سپس علی را خوانده و پشت سرش نشانید و آنگاه دست به دعا برداشته و فرمود: خدایا اینها اهل بیت منند، پلیدی و زشتیها را از آنان دور کرده و پاک و مطهرشان گردان! ام سلمه از پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پرسید: یا رسول الله! آیا من هم از اهل بیت هستم؟! رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: تو در راه نیک و خوبی قرار داری! جابر می گوید: من به آن حضرت گفتم: ای رسول خدا! همانا که خداوند متعال به این خاندان پاک و نسل با

۱. حدید / ۲۸.

۲. شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، مؤسسه چاپ و نشر، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۳۰۸.

برکت منت نهاد و با برداشتن پلیدیها از آنان، مقامشان را گرامی داشت.

پیامبر فرمود: ای جابر! تکریم آنان به جهت این است که عترت منند، گوشت و خونشان از من است، برادرم سرور اوصیاء و فرزندانم بهترین نوه‌ها و دخترم بانوی بانوان است.^۱

بعد از نزول آیه «وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ»، رسول خدا ﷺ به مدت هشت ماه برای اقامه نماز صبح از کنار خانه فاطمه زهرا ﷺ عبور می‌کرد و صدا می‌زد: ای اهل بیت، هنگام نماز است «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»^۲ طبق این حدیث و روایات متعدد دیگر، امام حسین ﷺ یکی از مصادیق بارز آیه تطهیر است.

شایسته‌ترین مفسر قرآن

افزون بر تکریم مقام شامخ امام حسین ﷺ در آیات متعدد قرآنی - که برخی از آنها را بیان کردیم - آن حضرت همواره تلاش می‌کرد آموزه‌های قرآنی را در موارد متعدد به مشتاقان کلام وحی ارائه نماید؛ چرا که آن بزرگوار از شایسته‌ترین مفسران

قرآن است. روزی اصبح بن نباته به حضور امام حسین ﷺ شرفیاب شده و پاسخ سؤالهای علمی خود را از محضر آن حضرت دریافت. او می‌گوید بعد از آن امام حسین ﷺ فرمود: «نَحْنُ الَّذِينَ عِنْدَنَا عِلْمُ الْكِتَابِ وَبَيَانُ مَا فِيهِ وَلَيْسَ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ مَا عِنْدَنَا لِأَنَا أَهْلُ سِرِّ اللَّهِ؛ ما کسانی هستیم که دانش قرآن و تفسیر آیات آن در نزد ماست و کسی از مردم شایسته آنچه در نزد ماست نمی‌باشد؛ چرا که ما گنجینه دار اسرار الهی هستیم.»

اصبح بن نباته می‌گوید: امام در حالی که لبخند بر لب داشت، اضافه کرد: «نَحْنُ آلُ اللَّهِ وَوَرَقَةُ رَسُولِهِ»^۳؛ ما خاندان خداوند و وارثان رسول خدائیم.»

امام حسین ﷺ در مورد استفاده از کلام خدا و مراتب درک آن می‌فرماید: کتاب خداوند بر چهار بخش تنظیم شده است: عبارات، اشارات، لطائف،

۱. کفایة الاثر، علی بن محمد حراز قمی، نشر بیدار، قم، ۱۴۰۱ ق، ص ۶۵.
 ۲. الدر المثور، جلال الدین سیوطی، نشر دارالمعرفه، بیروت، ج ۴، ص ۳۱۳.
 ۳. المناقب، محمد بن شهر آشوب مازندرانی، نشر علامه، قم، ۱۳۷۹، فصل فی معجزات ابی عبدالله الحسین ﷺ، ج ۴، ص ۵۲.

و حقائق آیات.

عبارات برای عموم مردم است، اشارات برای فهم خواص و افراد ممتاز می‌باشد، لطائف را اولیاء الهی می‌فهمند و حقائق قرآنی مخصوص پیامبران و رسولان خداوند است.^۱

ثواب تلاوت قرآن

حضرت ابا عبدالله علیه السلام در کنار تفسیر آیات قرآن و توضیح اشارات و معانی بلند آن، گاهی به ثواب تلاوت سوره‌ها نیز اشاره می‌کرد. بشر بن غالب اسدی روزی در حضور امام حسین علیه السلام بود که شنید آن بزرگوار می‌فرماید: هر کس در حال ایستاده در نمازهای خود آیه‌ای را از کتاب خدا تلاوت کند، برای هر حرفی صد حسنه در پرونده اعمالش برای او ثبت می‌شود، هر گاه در غیر نماز آیه‌ای را تلاوت کند، برای هر حرفی که می‌خواند ده پاداش نیکو به او عطا می‌شود. و اگر آیه قرآن را گوش کند، برای شنیدن هر حرفی یک حسنه دارد. اگر در شب قرآن را ختم کند، تا صبح فرشتگان آسمان برایش درود می‌فرستند و اگر در روز قرآن را ختم

نماید، فرشتگان الهی تا شب برایش صلوات می‌فرستند و او یک دعای مستجاب دارد. این عمل او برایش از آنچه که در میان آسمان و زمین است بهتر و شایسته‌تر است.

بشر بن غالب اسدی از امام پرسید: این پاداشها برای کسی است که قرآن می‌خواند. آنکه نمی‌تواند بخواند چه کند؟ امام فرمود: ای برادر اسدی! خداوند بخشنده، بزرگوار و دارای کرامت است، اگر آن فرد بی سواد بود به همراه قاری قرآن زمزمه کند، همان پاداشها را به او می‌دهند.^۲

بنابراین کسی از این سفره گسترده معنوی بی نصیب نخواهد بود و هر مسلمانی نسبت به استعداد و فراخور حالش از برکات و آثار معنوی قرآن می‌تواند بهره‌مند گردد.

نمونه‌هایی از تفسیر

از حضرت حسین علیه السلام در تفسیر

۱. جامع الاخبار، تاج الدین شعیری، نشر رضی، قم، ۱۳۶۳ ش، فصل ۲۱، فی القرآن، ص ۴۱.

۲. الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۶۵ ش، ج ۲، ص ۶۱۱.

خداپرستی با یکدیگر به دشمنی پرداخته‌ایم. ما می‌گوئیم: خدا راست گفت. آنان می‌گویند: خدا دروغ گفت. ما بنی‌هاشم با بنی‌امیه بر سر تصدیق و تکذیب خداوند، در روز قیامت دشمن هم خواهیم بود.^۵

۳. تفاوت پیشوایان

در سرزمین «ذات عرق» امام حسین علیه السلام با بشر بن غالب مواجه شد که از سوی کوفه می‌آمد. امام از وضعیت مردم عراق و اوضاع سیاسی سؤال کرد؟ او گفت: دل‌های آنان با تو، اما شمشیر‌هایشان بر علیه توست. امام حسین علیه السلام با تصدیق و تأیید سخن بشر بن غالب این آیه را برای او قرائت کرد: «إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ»^۶ و «يَخُكِّمُ مَا يَرِيدُ»^۷ «خداوند آنچه را که بخواهد و اراده

قرآن مطالب فراوانی به ما رسیده است که نمونه‌هایی را یادآور می‌شویم:

۱. مسئولیت امت در امر ولایت

امام حسین علیه السلام در مورد آیه: «إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا»^۸ «گوش و چشم و دل، همه اینها مورد سؤال قرار خواهند گرفت.» فرمود: روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی بن ابی طالب علیه السلام اشاره کرده و فرمود: به عزت و جلال پروردگار سوگند! تمام امت مرا در روز قیامت ننگه می‌دارند و از ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام می‌پرسند و این معنای آیه قرآنی است که فرمود: «وَقِفُّهُمْ أِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ»^۹؛ «آنها را ننگه دارید که همه شان مسئولند.»^{۱۰}

۲. دو گروه متخاصم

نضر بن مالک روزی از آن حضرت پرسید: معنای آیه شریفه: «هَذَانِ خَضَمَانٍ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ»^{۱۱}؛ «اینان دو گروهند که درباره پروردگارشان به دشمنی پرداخته‌اند.» چیست؟

امام حسین علیه السلام فرمود: ما و بنی‌امیه دو گروهی هستیم که در مورد

۱. اسراء / ۳۶.

۲. صافات / ۲۴.

۳. عیون اخبار الرضا علیه السلام، شیخ صدوق، نشر جهان، ۱۳۷۸ ق، ج ۱، ص ۳۱۳؛ بحار الانوار، ج ۳۰، ص ۱۸۰.

۴. حج / ۱۹.

۵. الخصال، شیخ صدوق، نشر جامعه مدرسین،

قم / ۱۴۰۳، ج ۱، ص ۴۳.

۶. حج / ۱۸.

۷. مائده / ۱.

فرماید انجام خواهد داد.»

بشر پرسید: یا ابا عبدالله! معنای این آیه چیست که خداوند می فرماید: ﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ﴾؛ «آن روزی که هر گروهی را با پیشوایشان فرا می خوانیم.» امام پاسخ داد: ای برادر اسدی! دو نوع پیشوا هست:

۱. پیشوای هدایت که به سوی رستگاری دعوت می کند.

۲. پیشوای گمراهی که به سوی بدبختی و ضلالت می برد.

هر کس از امام هدایت پیروی کند، او را به سوی بهشت می برد و هر کس در پی پیشوای ضلالت باشد، به سوی آتش جهنم خواهد رفت.^۲

۴. فرجام پیمان شکنی

امام حسین علیه السلام در منزلگاه دیگری بعد از مواجهه با لشکر حَرّ برای یاران خویش سخنانی ایراد کرده و در ضمن آن مطالب مهمی را بیان فرمود؛ و در ادامه، اهل کوفه را از عواقب وخیم پیمان شکنی بر حذر داشته و این آیه را قرائت نمود که: ﴿فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ﴾؛^۳ «هر کس پیمان شکنی کند، تنها به زیان خود پیمان شکسته

است.»^۴

امام حسین علیه السلام به آنان توضیح داد که بالاخره این سختیها و ناملایمات خواهد گذشت و حق روشن خواهد شد؛ اما لکه ننگ پیمان شکنی بر پیشانی کوفیان تا ابد باقی خواهد ماند و به کیفر آن در قیامت دچار خواهند گشت.

۵. مقام شهادت

زید بن ارقم روزی از امام حسین علیه السلام شنید که حضرت فرمود: «ما مِنْ شِيعَتِنَا إِلَّا صِدِيقٌ شَهِيدٌ؛ همه شیعیان ما راستگو و شهیدند.» زید با تعجب پرسید: فدایت شوم، چگونه این ممکن است؟ بسیاری از شیعیان شما در بستر جان می دهند؟!

امام حسین علیه السلام فرمود: آیا این آیه قرآن را تلاوت نکرده ای که خداوند می فرماید: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ

۱. اسراء / ۷۱.

۲. بحار الانوار، ج ۴۴، ص ۳۶۷، باب ماجری علیه.

۳. فتح / ۱۰.

۴. تاریخ طبری، محمد بن جریر طبری، نشر اعلی، بیروت، ۱۴۰۳ق، ج ۴، ص ۳۰۵.

اُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشَّهَدَاءَ عِنْدَ رَبِّهِمْ»^۱
 «کسانی که به خدا و رسولان آسمانی او
 ایمان آورده‌اند، آنان همگی
 راستگویان و شهیدانند.» زید بن ارقم
 می‌گوید: گویا من این آیه را از کتاب
 خدا هرگز نخوانده بودم.

سپس امام حسین علیه السلام توضیح داد
 که: اگر مقام شهادت منحصر در کشته
 شدگان در عرصه نبرد باشد -
 همانطوری که تو فکر می‌کنی - آن
 وقت تعداد شهدا خیلی کم خواهد
 بود.^۲

مبانی قرآنی نهضت عاشورا

بهره‌گیری از آیات قرآن، از
 شیوه‌های تبلیغی امام حسین علیه السلام در
 مناسبت‌های مختلف بود. آن حضرت با
 این شیوه علاوه بر اینکه مبانی اهداف
 مقدس خود را بیان می‌کرد، آیات
 وحیانی قرآن را نیز تفسیر و تحلیل
 نموده و شأن نزول و موارد استفاده و
 مصادیق آن را نیز یادآور می‌شد. آن
 حضرت وقتی که حرکت حماسی خود
 را در ۲۸ رجب سال ۶۰ هجری در
 نیمه‌های شب یکشنبه از مدینه آغاز
 نمود، آیه‌ای را از سوره قصص در

مورد خروج حضرت موسی علیه السلام
 قرائت کرد و فرمود: «فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا
 يَتَزَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ»^۳؛
 «موسی از شهر خارج شد در حالی که
 ترسان بود و هر لحظه انتظار حادثه‌ای
 را می‌کشید. عرضه داشت: پروردگارا!
 مرا از دست این گروه ستمگر رهائی
 بخش!» امام حسین علیه السلام با تلاوت این
 آیه خروج خود از مدینه و ترک شهر و
 دیار اجباری و ترس از دشمنان را
 اعلام کرد.

آن حضرت از جاده اصلی به مکه
 رفت و فرمود: من از راه راست
 منحرف نمی‌شوم تا خداوند چه
 خواهد. و هنگامی که در روز جمعه
 سوم شعبان به مکه وارد شد، این آیه را
 تلاوت نمود که: «وَلَمَّا تَوَجَّهَ تَلْقَاءَ مَدْيَنَ
 قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ»^۴؛ و
 چون موسی علیه السلام به جانب مدین متوجه
 شد، گفت: امیدوارم پروردگارم مرا به

۱. حدید/۱۹.

۲. المحاسن، احمد بن خالد برقی، دارالکتب

الاسلامیه، ۱۳۷۱ق، ج ۱، ص ۱۶۳.

۳. قصص/۲۱.

۴. همان/۲۲.

راه راست هدایت کند.»

و به این وسیله هدف خود را حرک در صراط مستقیم و تداوم راه انبیاء برای هدایت مردم بیان کرد. امام علیه السلام وقتی در مکه مستقر شد، مردم مکه به خانه آن حضرت آمده و به دیدارش نائل می شدند.^۱

در منزل ثعلبیه عبدالله بن سلیمان و منذر بن مشعل اسدی می خواستند خبری را که در مورد شهادت حضرت مسلم داشتند به امام علیه السلام برسانند. آنان پیش امام رفته و گفتند: یا ابا عبدالله! ما از کوفه خبری داریم، آیا خصوصی به اطلاع شما برسانیم یا آشکارا و در میان جمع؟!

امام علیه السلام فرمود: من با همراهم راز پنهانی ندارم و اینان همگی محرم اسرار منند. به امام گفتیم: ما از فرد موثقی اطلاع یافتیم که مسلم و هانی در کوفه کشته شده‌اند! امام حسین علیه السلام چندین بار آیه استرجاع را قرائت فرمود، «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»^۲؛ «ما از خدائیم و به سوی او باز می گردیم». بعد فرمود: دیگر بعد از شهادت این عزیزان زندگی دنیا ارزشی ندارد.^۳ امام

با تلاوت این آیه، آغاز و انجام حرکت خود را در مسیر حق و به سوی حق بیان نمود. وقتی که در ظهر عاشورا قیس بن اشعث تسلیم فرمان بنی امیه شد، آن حضرت فرمود: به خدا سوگند! من همانند افراد ضعیف النفس و زبون تسلیم نمی شوم و مانند بردگان فرمان نمی پذیرم و سپس آیات زیر را قرائت نمود که: «وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَزُجُّوْنَ»^۴؛ «اگر مرا سنگباران کنید، به پروردگار خود و شما پناهنده خواهم شد.» و «إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ»^۵؛ «من از شر هر متکبری که به روز قیامت ایمان ندارد، به خدای خویش و آفریدگار شما پناه می برم.»^۶

امام حسین علیه السلام هنگام رفتن علی اکبر علیه السلام به میدان، با صدای بلند این آیه را تلاوت فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اضْطَفَى

۱. بحار الانوار، همان، ج ۴۴، ص ۳۳۲.

۲. بقره / ۱۵۶.

۳. بحار الانوار، همان، ج ۴۴، ص ۳۷۲.

۴. دخان / ۲۰.

۵. غافر / ۲۷.

۶. اعلام التوری، فضل بن حسن طبرسی،

دارالکتب الاسلامیه، تهران، ص ۲۴۲.

بَدَلُوا تَبْدِيلًا»^۵؛ «برخی بر سر پیمان خود رفته و جان باختند و برخی دیگر منتظر [وفای به عهد] هستند و هرگز پیمان خود را تبدیل و دگرگون نکرده‌اند.»^۶

همین آیه را در هنگام حضور بر بالین مسلم بن عوسجه که آخرین لحظات عمرش را سپری می‌کرد نیز قرائت نمود.^۷ علامه مجلسی می‌فرماید: آن بزرگوار این آیه شریفه را هنگام خداحافظی و وداع یاران وفادارش، در پاسخ تک تک آنان قرائت می‌کرد.^۸

وقتی که آن حضرت از عبیدالله بن حرّ جعفی در خواست یاری و کمک نمود، او از پیوستن به لشکر امام

آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»^۱؛ «خداوند، آدم و نوح و آل ابراهیم و آل عمران را بر جهانیان برگزید. آنان فرزندانانی هستند که بعضی از نسل بعض دیگرند و خداوند شنوا و آگاه است.»^۲

در میان راه مکه و کوفه، عبدالله بن مطیع عدوی با امام حسین علیه السلام ملاقات کرد و متوجه شد که امام به سوی کوفه می‌رود. او که از اوضاع کوفه با خبر بود، امام را از رفتن به کوفه شدیداً منع کرد. امام حسین علیه السلام در پاسخ وی این آیه را خواند: «قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ»^۳؛ «بگو: حادثه‌ای برای ما پیش نمی‌آید مگر آنچه را که خداوند برای ما مقرر

داشته است. او مولا و سرپرست ماست و مؤمنان باید فقط به خدا توکل کنند.»^۴

آن گرامی وقتی در منزل عذیب هجانات خبر شهادت قیس بن مسهر صیداوی را شنید، اشک از چشمانش سرازیر شد و این آیه را قرائت نمود: «فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ مَا

۱. آل عمران / ۳۳.

۲. بحار الانوار، همان، ج ۴۵، ص ۴۳.

۳. توبه / ۵۱.

۴. الاخبار الطوال، احمد دینوری، نشر رضی،

قم، ۱۳۶۸ ش، ص ۲۴۶.

۵. احزاب / ۲۳.

۶. لواعج الاشجان، سید محسن امین، نشر

بصیرتی، قم، ص ۹۵.

۷. الارشاد، شیخ مفید، نشر کنگره مفید، ۱۴۱۳

ق، ج ۲، ص ۱۰۳.

۸. بحار الانوار ج ۴۵، ص ۱۵.

قرآن و اهل بیت علیهم السلام همانند دو بال پرنده‌ای هستند که اگر هر دو یا یکی از آنها نباشد پرواز به سوی سعادت و کمال امکان پذیر نخواهد بود

خودداری کرد و گفت: من اسبی خوب و تندرو دارم که می‌توانم آن را به شما تقدیم کنم. امام حسین علیه السلام ناراحت شد و این آیه را تلاوت فرمود: «وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا»^۱؛ «من افراد گمراه را حامی و یاور خود قرار نمی‌دهم»^۲.

تلاوت قرآن بالای نیزه

از جمله معجزات امام حسین علیه السلام، تلاوت قرآن آن حضرت بالای نیزه است که تمام دوستان و دشمنان را شگفت زده نمود. شیخ مفید در این زمینه می‌نویسد: بعد از شهادت امام حسین علیه السلام وقتی سر مقدس آن حضرت را به نیزه زده و داخل کوفه کردند، به دستور عبید الله بن زیاد آن را در کوجه‌های شهر

گرداندند و حتی میان قبائل برده و به علامت پیروزی نشان دادند. زید بن ارقم که شاهد این صحنه‌های رقت‌انگیز بوده می‌گوید: من از منزل خودم نگاه می‌کردم که سر مقدس امام حسین علیه السلام را بالای نیزه مشاهده کردم، وقتی از مقابل منزل ما آن سر نورانی را عبور می‌دادند، با کمال حیرت شنیدم که امام حسین علیه السلام این آیه شریفه را قرائت می‌کرد: «أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا»^۳؛ «آیا گمان کردی که اصحاب کهف و رقیم از آیات و نشانه‌های عجیب ما بودند؟!» به خدا سوگند! مو در بدنم راست شد و بر خود لرزیدم. در آن حال گفتم: ای فرزند رسول خدا! تلاوت قرآن تو در بالای نیزه از اصحاب کهف و رقیم خیلی شگفت‌انگیزتر و عجیب‌تر است.^۴

۱. کهف/۵۱.

۲. امالی صدوق، نشر اسلامیه، ۱۳۶۲ ش،

ص ۲۱۹.

۳. کهف/۹.

۴. بحار الانوار، همان، ج ۴۵، ص ۱۲۱؛ الارشاد،

همان، ج ۲، ص ۱۱۶؛ اعلام الوری، همان، ص

۲۵۱؛ کشف الغمّة، علی بن عیسیٰ اربلی، نشر بنی

هاشمی، ۱۳۸۱، ج ۲، ص ۶۶.